

A FŐ UTCAI TÖRVÉNYSZÉKI ÉPÜLET ÁTADÁSÁNAK 100. ÉVFORDULÓJÁRA

MEGYERI-PÁLFFI ZOLTÁN

Az MTA-ELTE Jогtörténeti
Kutatócsoport (ELKH) blogja

A SZERZŐ:

DR. MEYERI-PÁLFFI ZOLTÁN

Az MTA-ELTE

JOGTÖRTÉNETI KUTATÓCSOPORT

TUDOMÁNYOS MUNKATÁRSA

MPZOLTAN@GMAIL.COM

2021. augusztus 2.

A budai Fő utca talán legkomorabb épülete éppen száz évvel ezelőtt „telt meg élettel”, ugyanis 1921. augusztus 1-jén vette birtokba az akkor frissen elkészült komplexumot a Pestvidéki Királyi Törvényszék, s mellette a királyi ügyészség és a fogház. A törvényszék egyébként már július 21-től megkezdte munkáját az új székhelyén. November 1-jével pedig teljessé vált „a lakók” köre, hiszen a pestvidéki és a budapesti I-III. kerületi járásbíróóságok részére is átadták az épületet.¹

Az új bírósági palota felépítése már nagyon égető volt, hiszen az egyik legnagyobb igazságszolgáltatási szerv – a Pestvidéki Királyi Törvényszék – 1872. január 1-jei indulása óta Pest vármegye székházában működött, ahol elég szűkös és alkalmatlan körülmények uralkodtak, amelyek nem kedveztek az igazságszolgáltatásnak, s ugyanígy a büntetés-végrehajtásnak sem, amelyet jól jeleznek a korabeli gyakori rabszökések.²

A megyei és az igazságügyi szervek helyhiány okozta nehéz

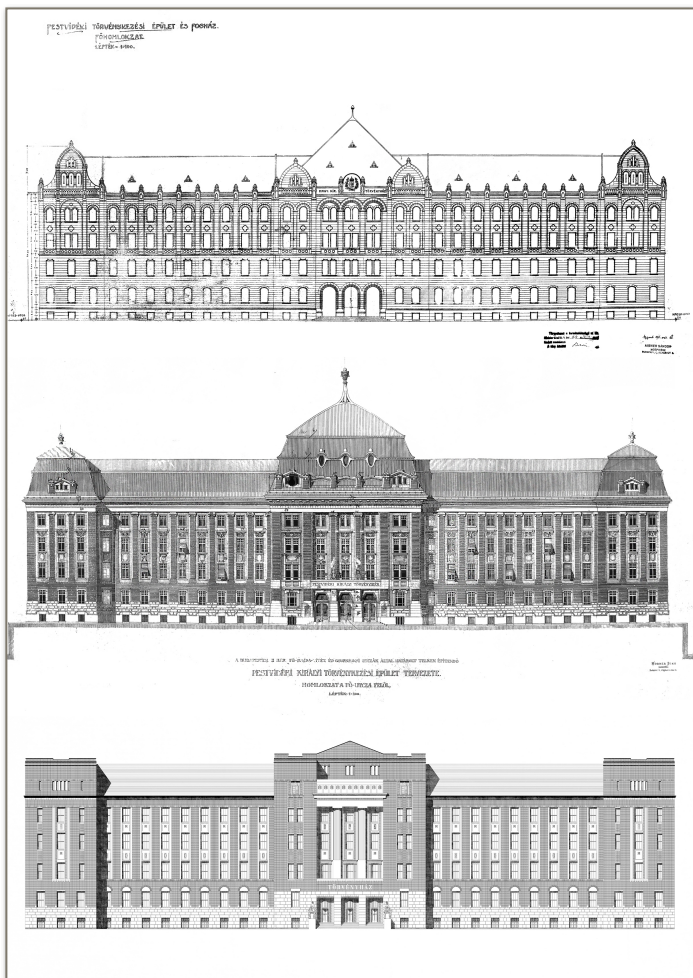
együttélésének feloldására már 1902-ben kérvénnyel fordult a vármegye az igazságügyminiszterhez.³ E kérés ekkor még, és a következő években sem realizálódhatott, csak 1906 szeptemberében született meg az elhatározás a tárca részéről, s felszólította a fővárost a miniszter, hogy „nyilatkozzék, hol tartja a legalkalmasabbnak az új palota építését s hogy hajlandó-e telket adni ingyen vagy olcsó áron” – számolt be róla többek között a Gazdasági Mérnök.⁴

Végül a budai oldalon, a Vízivárosban szemelték ki a felépítendő igazságügyi palota helyét,⁵ s az érintett telkeket felvásárolta az igazságügyminisztérium és vezetője kérésére a Közmunkák Tanácsa 1908 nyarán.⁶ Eközben az épített tervpályázatot írt ki, melyre a felhívás először a Magyar Építőművészet 1909. júliusi számában jelent meg.⁷ Az

1909. december 15-ig beérkezett pályaműveket december 20-án értékelte a neves szakértőkből álló zsűri, s eredményt is hirdetett. A Pesti Napló már december 23-án – az előzményekkel együtt – beszámolt az eseményekről: „A pestvidéki törvényszék és fogház számára az igazságügyi kormány megszerezte a II. ker. Fő-, Vitéz- és Gyorskocsi-utcák által határolt telektömböt, amelyen modern igényeknek megfelelő monumentális palota építését tervezi. Az épület a törvényszéken és fogházon kívül magában foglalná a pestvidéki és a budapesti I-III. kerületi járásbíróóságokat is. A tervek elkészítésére a minisztérium pályázatot hirdetett, amelyen legkiválóbb építőművészeink tizennégy pályamunkával vettek részt. A bíráló-bizottság a 4500 koronás első díjat Aigner Sándor, a 3000 koronás második díjat Jablonszky Ferenc és a 2000 koronás harmadik díjat Lechner Jenő és Varga László építészek tervének ítélte oda.”⁸

Aigner Sándor győztes pályatervai alapján meg is indult

az építkezés előkészítése, a telek rendezése 1911 őszén.⁹ 1912. január 30-án azonban elhunyt a tervező építész, helyét Hübner Jenő vette át, aki átdolgozta a tervet nem változtatva az alapkoncepciót, de átalakítva a homlokzati architektúrát. Míg Aigner az általa kedvelt neoromán formavilágban, addig Hübner a „saját” stílusában,

neobarokkban tervezte meg a törvényházat: az épület közép- és szélsőrizalitjait hatalmas manzárdkupilákkal rajzolta meg, nagyon hasonlóan a Balassagyarmatra tervezett törvényszéki épületéhez, amely éppen ebben az időszakban épült. Az is karakteressé tette a Hübner által áttervezett homlokzatot, hogy a lábazati zónában rusztikus követ, valamint téglát használt burkolatként, csakúgy, mint a nagyszloprend pilaszterein is.

Nem ebben a formában épült meg a palota

azonban, ugyanis 1912 őszén és 1914 tavasza között – valószínűleg a költségek

cökkentése miatt – újabb változás történt. A terméskő és a téglák megmaradtak, a homlokzati architektúra viszont jelentősen megváltozott. Ekkor alakult ki az a formavilág, amely meghatározója lett a megvalósult épület külsejének.¹⁰

Az építkezés 1913 januárjában kezdődött el a Fő utcában,¹¹ bár Hübner a módosított terveknek csak 1913 márciusában kapta meg az engedélyt.¹² 1915-ben készült el a tetőzet, viszont a háborús események miatt a következő években akadozott az építkezés, és csak 1918 augusztusában vettek újra fel a munkát.¹³ Az 1918–1919. évi forradalmi események ismét nem kedveztek az

építkezés folytatásának, így történhetett az, hogy csak 1921-re fejezték be az épületet, s csak ekkor vehették birtokba az igazságügyi szervek azt.

Hivatkozások:

¹ A pestvidéki törvényszék átköltözése. Népszava, 1921.07.21. 6. p.

² Vö. Megyeri-Pálffy Zoltán: Szökés a Pestvidéki Törvényszék fogházából. In: JOG.történet. Az MTA-ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport (ELKH) blogja. 2021. június 28. www.mtajogtortenet.elte.hu/blog/megyeri-palffy-zoltan-szokes

³ Pest vármegye kérelme. Magyar Nemzet, 1902.12.11. 6. p.

⁴ A pestvidéki törvényszék új palotája. Gazdasági Mérnök, 1906.09.30. 8. p.

⁵ A pestvidéki törvényszék a Vizivárosban. Az Újság, 1907.11.28. 13. p.

⁶ A pestvidéki törvényszék Budán. Budapesti Hírlap, 1908.08.09. 16. p.; Fővárosi Közlöny, 1909.01.01. 10–11. p.

⁷ Tervpályázati hirdetmény. Magyar Építőművészet, 1909. 7. sz. 36. p.

⁸ A pestvidéki törvényszék új palotája. Pesti Napló, 1909.12.23. 18. p.

⁹ Vö. Épületbontási hirdetmény. Építő Ipar, 1911.09.24. 406. p.; Fővárosi Közlöny, 1911.09.26. 2680. p.

¹⁰ Vö. Megyeri-Pálffy Zoltán: Epizódok a Pestvidéki Királyi Törvényszék történetéből 1872–1944. Episodes from the History of the Royal Pest Environs Regional Court 1872–1944. Budapest, 2019, Budapest Környéki Törvényszék, 69–72. p.

¹¹ Milliomos állami építkezések. Építő Ipar, 1913.01.19. 28–29. p.

¹² Építő Ipar, 1913.04.06. 161. p.

¹³ MNL OL K 579 1722. cs. Pestvidéki fogház 459–460. p.

Képek elérhetősége:

1. oldal: Az épület homlokzatának változásai. Felső rajz: A törvényszéki épülethez készült 1911-es Fő utcai homlokzatterv Aigner Sándortól. (Magyar Építészeti Múzeum Műemléki Dokumentációs Központ, 73.29.712.) Középső rajz: Hübner Jenő 1912-es Fő utcai homlokzatterv törvényszéki épülethez. (BRFK Irattára) Alsó rajz: A megvalósult Fő utcai törvényszéki épület homlokzata. (Megyeri-Pálffy Zoltán rajza)

2. oldal: A Fő utca és a Nagy Imre tér sarka napjainkban. (Megyeri-Pálffy Zoltán felvétele, 2018)